NCERT Solutions For Class 8 Sanskrit Part - II Chapter 14

1. **अधोदत्तम् प्रत्येकंअनुच्छेदं पठत प्रश्नान् च उत्तरत**–(नीचे दिए गए प्रत्येक अनुच्छेद को पढ़िए और प्रश्नों के उत्तर दीजिए–)

ग्रीष्मकालः सुखदस्य वसन्तकालस्य पश्चात् आगच्छति। ग्रीष्मकाले सूर्यस्य आतपः प्रखरः वर्तते। मानवाः पशु-पक्षिणः वृक्षाः, पादपाः चापि प्रखर-तापेन व्याकुलाः भवन्ति। केचित् जनाः विहाराय पर्वतस्थलेषु गच्छन्ति, केचित् गृहे वातानुकूलितेषु कक्षेषु तिष्ठन्ति। नद्यः, सरोवराः, तडागाः च शुष्यन्ति। सर्वत्र जलस्य अभावः दृश्यते। परं यदि ग्रीष्म-कालस्य प्रचण्डः तापः न स्यात् तर्हि मेघाः कथं वर्षिष्यन्ति। मेघान् विना कुतः वृष्टिः? ग्रीष्मकालस्य प्रभावात् एव वर्षा-ऋतुः आगच्छति। ग्रीष्मकाले गुलमोहर-वृक्षेषु रक्तानि पुष्पाणि अतीव शोभन्ते। मल्लिका-मालती-पादपेषु सुगन्धमयानि श्वेतानि पुष्पाणि विकसन्ति।

I. एकपदेन उत्तरत–(एक पद में उत्तर दीजिए–)

1. ग्रीष्मकालः **कस्य** कालस्य पश्चात् आगच्छति ?
2. जनाः **किमर्थं** पर्वतस्थलेषु गच्छन्ति ?
3. ग्रीष्मकाले **कस्य** अभावः दृश्यते ?
4. ग्रीष्मकाले **केषु** वृक्षेषु रक्तानि पुष्पाणि आगच्छन्ति ?

उत्तरम्–

1. वसन्तकालस्य 2. विहाराय 3. जलस्य 4. गुलमोहरवृक्षेषु

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत–(एक वाक्य में उत्तर दीजिए–)

श्वेतानि पुष्पाणि कुत्र विकसन्ति ?

उत्तरम्–

मल्लिका-मालती-पादपेषु सुगन्धमयानि श्वेतानि पुष्पाणि विकसन्ति।

III. यथानिर्देशम् उत्तराणि लिखत–(निर्देशानुसार उत्तर दीजिए–)

1. स्यात् = ... धातुः ..... लकारः ..... पुरुषः ..... वचनम्
2. विहाराय = ... विभक्तिः ..... वचनम्

उत्तरम्–

1. अस्, विधिलिङ्, प्रथमः एकवचनम्।
2. चतुर्थी, एकवचनम्।

IV. समानार्थकम् पदम् चित्वा लिखत–

(क) प्रचण्डः = ...

(ख) **विलोमपदम् लिखत**–शैत्यम् = ...

उत्तरम्–

(क) प्रखरः (ख) तापः

2. भारतवर्षः कृषिप्रधान-देशः। अत्र अनेके जनाः ग्रामेषु निवसन्ति। कृषकाः कृषि-कार्यं कुर्वन्ति अन्नानि च उत्पादयन्ति। अन्नं विना कुतः जीवनम्? कृषिकार्यं विना च कथम् अन्नानाम् उत्पादनम् भवेत्? अतः ग्रामाणां कृषकाणां च महत्त्वम्। केचित् ग्रामीणाः स्वे-स्वे गृहे स्थित्वा कार्याणि कुर्वन्ति। यथा लौहकाराः लौहकार्यम् कुर्वन्ति, कुम्भकाराः घटान् रचयन्ति, तक्षकाः काष्ठेन मञ्चकान्, फलकान् आसन्दिकाः च रचयन्ति। अनेकेषु ग्रामेषु विद्युत्-सुविधा न अस्ति। जलानाम् अभावे कृषिः अपि इष्टम् फलं न ददाति। वस्तुतः ग्राम्य-जीवनम् अति कठिनम्। परम् ग्रामीणाः अल्पेन एव सन्तुष्टाः भवन्ति।

I. एकपदेन उत्तरत–(एक पद में उत्तर दीजिए–)

1. भारतवर्षः **कीदृशः** देशः ?
2. **के** अन्नानि उत्पादयन्ति ?
3. **कः** घटान् रचयति ?
4. जलाभावे **का** इष्ट-फलं न ददाति ?

उत्तरम्–

1. कृषिप्रधानः 2. कृषकाः 3. कुम्भकारः 4. कृषि

II. पूर्णवाक्येन उत्तरत–(पूर्ण वाक्य में उत्तर दीजिए–)

तक्षकाः किं कुर्वन्ति ?

उत्तरम्–

तक्षकाः काष्ठेन मञ्चकान्, फलकान्, आसन्दिकाः च रचयन्ति।

III. निर्देशानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत–(निर्देशानुसार रिक्त स्थान भरिए–)

1. भवेत् = ... धातुः ..... लकारः ..... पुरुषः ..... वचनम्
2. कार्याणि = ... विभक्तिः ..... वचनम्

उत्तरम्–

1. भू, विधिलिङ्, प्रथमः एकवचनम्।
2. द्वितीया (कर्मकारक), बहुवचनम्।

IV.(क) अन्नं विना—**अत्र विना योगे का विभक्तिः प्रयुक्ता?**

(ख) समानार्थकं पदं चित्वा लिखत—यच्छति = ...

(ग) 'जलानाम् अभावे कृषिः अपि इष्टं फलं न ददाति' इति वाक्ये

(*i*) कर्तृपदम् किम्? _____

1. जलानाम् 2. कृषिः 3. इष्टम्

(*ii*) कर्मपदम् किम्? _____

1. अपि 2. इष्टम् 3. फलम्

उत्तरम्–

(क) द्वितीया (ख) ददाति। (ग) (*i*) कृषिः (*ii*) फलम्

3. रामायणम् महाभारतम् च द्वे महाकाव्ये संस्कृत-साहित्यस्य। एतौ ग्रन्थौ भारतीय-संस्कृतेः आधार-स्तम्भौ। आदिकाव्यं रामायणम् ऋषेः वाल्मीकेः रचना अस्ति। इदम् काव्यम् अष्टेषु अध्यायेषु वर्तते। ऋषिः वाल्मीकिः आदिकविः कथ्यते। महाभारतस्य रचयिता ऋषिः वेदव्यासः। महाभारतं नाम महाकाव्यम् विश्व-कोषः इति कथ्यते। 'यत् इह अस्ति न तत् अन्यत्र' इति मन्यते। अयं ग्रन्थः शतसहस्र-श्लोकेषु निबद्धः। विश्व-प्रसिद्धा श्रीमद्भगवद्गीता अस्य महाकाव्यस्य अंशः अस्ति। गीतायाम् श्रीकृष्णः अर्जुनाय उपदिशति–'कर्त्तव्य-भावेन स्वकर्त्तव्यं कुरु, कर्म-फलस्य आशाम् मा कुरु'। एषः उपदेशः जनानां हितकरः।

I. एकपदेन उत्तरत।

1. रामायणं **कस्य** रचना ?
2. ऋषिः वेदव्यासः **कस्य** रचयिता ?
3. **कः** आदिकविः कथ्यते ?
4. **किं** नाम महाकाव्यं विश्वकोषः कथ्यते ?

उत्तरम्–

1. ऋषिवाल्मीकेः 2. महाभारतस्य 3. ऋषिः वाल्मीकिः 4. महाभारतम्

II. एकवाक्येन उत्तरत।

श्रीकृष्णः अर्जुनाय किम् उपदिशति ?

उत्तरम्–

श्रीकृष्णः अर्जुनाय उपदिशति–कर्त्तव्यभावेन स्वकर्त्तव्यं कुरु। कर्मफलस्य आशां मा कुरु इति।

********** END **********